

PAUS FRANCISCUS

De nacht
is het
donkerst
even voor
de dag
begint

Zijn mooiste
citaten
over hoop

Samengesteld door
Tom Zwaenepoel

Lannoo

hoop

— I —

crisis

17

— II —

moed

27

— III —

verbondenheid

34

— IV —

geloof

44

— V —

kansen

66

Inleiding

Vrijdag 27 maart 2020, iets voor zes uur. Paus Franciscus stapt wat moeizaam over een leeg Sint-Pietersplein naar het bordes van de Sint-Pietersbasiliek. Hier wil hij de wereld toespreken, die gekwetst is en bang, die de littekens draagt van verdriet en onzekerheid. Hij spreekt woorden van troost en hoop zoals een grootvader die vanuit zijn isolement zorg draagt voor zijn familie. Dan volgen de aanbidding van het Allerheiligste Sacrament in de voorhal van de basiliek en de zegen over 'de stad en de wereld'. Uitzonderlijk gebeurt dit met een monstrans en zonder de gebruikelijke gebedsformule. Met dit stille gebaar antwoordt de leider van de Rooms-Katholieke Kerk op het dodelijke virus dat de wereld al weken in zijn greep heeft.

Deze uitzonderlijke *Urbi et Orbi* is voor velen een bron van hoop, ook voor niet- en andersgelovigen. De strakke regie en de krachtige beelden versterken het bijzondere karakter van dit gebedsmoment. Er is veel aandacht voor symboliek. Licht en duisternis, woorden en gebaren, gezangen en stiltes wisselen elkaar af, en dit alles onder een treurende hemel. Voor de ingang van de Sint-Pietersbasiliek waken het Maria-icoon *Salus Populi Romani* en een miraculeus kruisbeeld dat in 1522 door Rome werd gedragen om een einde te maken aan

de pestepidemie. Bernini's omarmende zuilengalerij rond het ellipsvormige plein staat er wat verweesd bij.

Het is de uitdrukkelijke wens van de paus om tijdens de coronapandemie 'zichtbaar' te zijn voor de beproefde wereld. De live uitgezonden ochtendmissen in de kapel van Casa Santa Marta bereiken tijdens de verplichte quarantaine vele kijkers, ook over de Italiaanse grenzen heen. In zijn geïmproviseerde ochtendmeditaties richt hij zich tot allen die een onrustig en vermoeid hart hebben, dat vragen blijft stellen zonder zekere antwoorden te vinden. Met Bijbelfragmenten en voorbeelden uit het leven opent hij vensters van hoop. Dit geldt ook voor de toespraken tijdens de woensdagaudiëntie en het Angelus op zondag, die noodgedwongen in de privébibliotheek van het Apostolische Paleis plaatsvinden. Nadien verschijnt de paus voor enkele minuten aan het venster van zijn werkkamer en zegent het lege plein met een bescheiden kruisteken.

Sinds zijn aantreden in 2013 herinnert de jezuïet-paus op momenten van onrust, angst, eenzaamheid, verdriet, lijden en dood aan de broosheid van de mens. En dit is passend, want een crisis opent de ogen voor realiteiten die men het liefst verbergt achter het lachende masker van de schone schijn. Franciscus beschouwt het als een van zijn kerntaken om de zwakheden van onze samenleving aan te klagen: honger,

armoede, onrechtvaardigheid, onverschilligheid, oorlog. Op momenten van tegenslag en mislukking roept hij op om geduld en vertrouwen te hebben, creatief te zijn en vooral niet de moed en de hoop te verliezen. Alleen wie volhoudt en waakzaam is, realiseert zijn levensidealen, ook in een ontwrichte wereld.

Crisismomenten bevestigen ook de afhankelijkheid van de anderen. Dat iedereen voor iedereen verantwoordelijk is, lijkt vanzelfsprekend, maar past moeilijk in het concept van onze consumptiemaatschappij. Deze verbondenheid krijgt concrete vorm door diepe vriendschapsbanden, authentieke liefde, solidariteit en naastenliefde. Een van de lievelingsthema's van Jorge Mario Bergoglio is de 'revolutionaire' kracht van nederigheid, tederheid en barmhartigheid. Alleen via deze weg kunnen volgens hem de valleien van individuele of maatschappelijke drama's overbrugd worden en leiden nieuwe bruggen naar oasen van leven.

Zoals een meelevende pastoor zoekt de Argentijnse pontifex naar passende woorden om de geseculariseerde wereld vertrouwd te maken met de kern van het christelijke geloof. Hij legt verbanden tussen Bijbelteksten en sleutelmomenten van het leven, bouwend op de pijlers van geloof, hoop en liefde, en verwijzend naar de protagonisten van het geloof: God, Jezus, Maria en de Heilige Geest. Hij adviseert om op

momenten van tegenslag te kijken naar het kruis en zich te laten inspireren door het Paasmysterie. Dan wordt duidelijk dat niet de dood, de angst en de eenzaamheid het laatste woord hebben, maar het leven, het licht, de verrijzenis. Wie naar het kruis kijkt, zal bovendien opmerken dat de horizontale as niet zonder de verticale kan en omgekeerd. De relatie tussen God en de mens is nauw verbonden met de relatie tussen de mensen onderling.

Een crisis houdt gevaren in, maar ook kansen tot creativiteit en bekering. Persoonlijke beproevingen kunnen aansporen tot een bewuste en duurzame levensstijl waarin keuzes gemaakt worden. Voor Franciscus is dit het begin van een nieuwe wereld die vooral menselijker en christelijker is en terugkeert naar de essentiële levenswaarden. Zo vraagt hij het gezinsleven te herontdekken en geeft hij een nieuwe invulling aan het 'echte geluk' en het 'authentiek christen zijn'. Zijn concrete formule hiervoor luidt: geef niet toe aan de 'geest van de wereld' en volg de 'logica van de liefde'.

Bijgevolg verlangt de paus meer broederlijkheid en solidariteit. Dit betekent meer ruimte en tijd voor een 'cultuur van de ontmoeting', zodat er voldoende 'antilichamen' gevonden worden tegen de 'wegwerpcultuur' en de 'eilanden van barmhartigheid' ontstaan in de 'zee van onverschilligheid'. Met dergelijke inzichten vertolkt

de kerkleider het 'geweten van de wereld' en geeft hij een stem aan de stemlozen. Bejaarden, zieken, armen, daklozen en migranten zijn opvallend vaak de protagonisten van zijn teksten. Hierbij schuwt Franciscus geen kritiek op wereldleiders of leden van zijn eigen Kerk. Zo veroordeelt hij de logica die weigert om economisch welzijn op te offeren ten bate van kwetsbare mensen, of hekelt hij de hypocrisie van 'lauwe' christenen die niet willen inzien dat het geloof verankerd is in het leven. Van politici, economen en christenen verwacht hij dat ze vooral 'zaaiers van hoop' zijn, die niet voor een muur blijven staan. Wie de aantrekkingskracht van de horizon ontdekt, zal deze grens tussen hemel en aarde willen bereiken. Hiervan is Franciscus overtuigd.

Momenten van duisternis zijn voor de paus ook gelegenheden om de wereld eraan te herinneren dat mens, schepping en God niet zonder elkaar kunnen. Bijgevolg is een betere wereld pas mogelijk als er ook meer aandacht en respect is voor de natuur, de schepping, 'Gods huis'. In het avontuur dat de naam 'leven' draagt, is er een grote bondgenoot: een Vader, die altijd verrast en creatief is, niemand in de steek laat en nooit ontgoochelt. Franciscus' woorden helpen ons om op Gods golfengte te komen. Ze vertalen Gods dromen naar het hier en nu en bieden levenssleutels aan wie zoekt, twijfelt of hunkert naar een gelukkig leven. Wie bereid is om naar het positieve te kijken en de hobbelige weg

van de hoop te bewandelen, zal onderschrijven dat de nacht het donkerst is even voor de dag begint. Deze gedachte zal hem aanmoedigen om verder te gaan en de schoonheid van de hoop te ontdekken, in al haar facetten.

Tom Zwaenepoel

— I —

crisis

leven

Het leven van de mens, dat betoverend mooi en toch zwak en vergankelijk is, verwijst verder dan zichzelf. We zijn oneindig meer dan wat we voor onszelf kunnen doen.

Het leven wordt mooi wanneer je het begint te waarderen, wat ook jouw geschiedenis is.

Dat is de uitdaging: het origineel van het leven vinden, geen kopie.

—

Ons leven, dat is vandaag. Vandaag of nooit!

We moeten op deze aarde leven en handelen met heimwee naar de hemel in ons hart.

We leven niet om spullen te vergaren. Onze eer bestaat erin achter te laten wat voorbijgaat om vast te houden wat blijft.

Alles ontstaat om te bloeien in een eeuwige lente.

avond

Wekenlang al lijkt het erop dat de avond is gevallen. Diepe duisternis is neergedaald over onze pleinen, straten en steden. Ze heeft zich meester gemaakt van ons leven en alles met een oorverdovende stilte en een troosteloze leegte gevuld, die alles op haar weg verlamt.

nacht

We weten allen dat de nacht het meest nacht is,
het donkerst is even voor de dag begint.

Het opgaan van de zon is sterker dan de duisternis
van de nacht.

Geen nacht is lang genoeg om de vreugde van
de dageraad te doen vergeten.

onrust

Onrust kan een belangrijk moment van groei in
het leven zijn.

Bevrijding van angstige onrust gebeurt door
vertrouwen.

angst

Angst ontmoedigt om initiatief te nemen, zet aan om je toevlucht te nemen tot veilige en gewaarborgde oplossingen en zo realiseer je uiteindelijk niets goeds.

Angst is een houding van een gevangen ziel die niet de vrijheid heeft om naar de toekomst te kijken, iets te scheppen, goed te doen.

eenzaamheid

Het grootste probleem is niet het lijden, maar de manier waarop je ermee omgaat. Eenzaamheid biedt geen uitweg.

Niemand redt zich alleen, niet als geïsoleerd individu, niet op eigen kracht.

Wanneer iemand
tot ons hart
spreekt, houdt
de eenzaamheid op.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Omslagillustratie: © Getty Images

Omslagontwerp: Studio Lannoo

Vormgeving: Studio Lannoo

© Tom Zwaenepoel en Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2020

D/2020/45/479 – ISBN 978 94 014 7165 7 – NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.